

Lainopillinen osasto

24.06.1987

Työeläkelaitoksille

TaEL:N SOVELTAMINEN ULKOMAALAIISIIN

Eläketurvakeskus on 5.2.1986 yleiskirjeellä 8/86 antanut työeläkelaitoksille ohjeet TaEL:n soveltamisesta. Tällä yleiskirjeellä täydennetään ohjeita ulkomaalaisten tekemän TaEL-työn osalta.

Suomessa työskentelevistä ulkomaalaisista TaEL-ammattiryhmiin kuuluvat yleisimmin esiintyvät taiteilijat, kuten tanssi- ja muuta kevyttä musiikkia esittävien orkesterien jäsenet, yksittäiset muusikot ja orkesterinjohtajat, vierailevat sinfoniaorkesterit, baletti- ja tanssiryhmien jäsenet sekä sirkustaiteilijat. Useimmiten nämä henkilöt työskentelevät Suomessa satunnaisesti. Ravintolamuusikot ovat merkittävämpi maassa pitempään oleva ammattiryhmä. Muuta TaEL:n piiriin kuuluvaa työtä tekevät ulkomaalaiset työskentelevät Suomessa usein vakinaisesti ja myös asuvat täällä.

1. Yleistä

Työntekijäin eläkelaeissa ei ole työntekijän kansalaisuuteen tai pysyvään kotipaikkaan perustuvia rajoituksia siltä osin kuin on kysymys lakien soveltamisalasta. Säännöksiä ei ole myöskään siitä, missä laajuudessa lakeja tulisi soveltaa tapauksissa, joissa työ tehdään Suomessa ulkomaisen työnantajan lukuun. Soveltamiskäytännölle ovat luoneet pohjan Eläketurvakeskuksen yleiskirjeessä 14/63 (10.10.1963) annetut ohjeet. Pääsääntö on, että Suomessa tehtyyn työhön sovelletaan Suomen työeläkelainsäädäntöä.

Työeläkelainsäädännön soveltamista säätelevät lisäksi Suomen solmimat sosiaaliturvasopimukset. Sopimuksissa on määräykset mm. siitä, kumpaan maahan eläkevakuutusmaksut on maksettava työntekijästä, joka työskentelee jommassa kummassa sopimusmaassa.

Suomella on voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset pohjoismaiden, Saksan liittotasavallan sekä Ison Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistyneen kuningaskunnan ja Sveitsin kanssa. Itävallan kanssa tehty sopimus tulee voimaan 1.7.1987. Espanjan, Kanadan ja Quebecin sopimukset tulevat voimaan vuoden 1987 aikana.

MEBSULTA

Lainopillinen osasto

24.06.1987

Koska TaEL:ssa ei erikseen ole säännöksiä sen soveltamisesta kansainvälisluonteisiin tapauksiin, on lain soveltamisessa ulkomaisiin työntekijöihin noudatettava samoja periaatteita kuin muunkin työeläkelainsäädännön soveltamisessa.

Jos voidaan todeta, että henkilö ei tee työtään työsuhteessa, vaan toimii itsenäisenä yrittäjänä, työ ei kuulu TaEL:n piiriin. Yrittäjien eläkelaeissa on säännökset siitä, että lakien piiriin kuuluvan yrittäjän on asuttava Suomessa. Näin ollen täällä lyhytaikaisesti työskentelevä yrittäjä ei kuulu myöskään YEL:n piiriin.

2. TaEL-työsuhteen ja työnantajan selvittäminen

TaEL-eläketurvan syntyminen edellyttää aina työsuhteen olemassaoloa. Ulkomaisten esiintyjien työskentelyn selvittämisessä on keskeistä sen selvittäminen, onko suomalainen palkkion maksaja työnantaja vai onko tosiasiallisesti olemassa ulkomainen työnantaja.

Jos jää selvittämättä, että työntekijällä on ulkomainen työnantaja, suomalainen osapuoli, usein ohjelmatoimisto tai vastaava, katsotaan työnantajaksi. Tämä on velvollinen maksamaan TaEL-maksun.

2.1. Työnantaja-käsite verotuksessa ja työlupa-asioissa

Työnantajan selvittelyä vaikeuttaa se, että eri järjestelmissä työnantaja-käsite vaihtelee lain tarkoituksesta riippuen.

Työluvan saaminen edellyttää, että ulkomaisella työntekijällä on työnantaja Suomessa tai ulkomaisella työnantajalla on sopimus suomalaisen ohjelmatoimiston tai tilaisuuden järjestäjän kanssa. Käytännössä vaaditaan, että Suomessa on henkilö, jolla on vähintään työnantajan sijaisen vastuu. Näin ollen ei edellytetä, että Suomessa on sellainen työnantaja, jota esimerkiksi työeläkelaeissa edellytetään.

Verotuksen työnantaja-käsitteellä on myös omat erityispiirteensä. Lähdeverolaissa ei ole määritelty työnantajaa. Ennakkoperintälaissa työnantajalla tarkoitetaan sitä, jonka lukuun tehdystä työstä palkka suoritetaan. Verotuskäytännössä on esiintynyt epäselvyyttä ulkomaisen taiteilijan suomalaisen agentin velvollisuuksista yleensä. Erityisesti on ollut epäselvyyttä siitä, onko suomalaisella agentilla velvollisuus periä lähdevero palkasta, joka

Lainopillinen osasto

24.06.1987

ulkomaiselle taiteilijalle on maksettu Suomessa esiintymisestä. Lähdevero on kuitenkin aina maksettava, ellei työnteko tapahdu sellaisen ulkomaisen työnantajan lukuun, johon työntekijä on kiinteässä työsuhteessa. Velvollisuus pidättää lähdevero koskee siis myös sellaista korvauksen maksajaa, joka ei ole työnsuorittajaan nähden työnantajan asemassa.

Siihen, kuka on työeläkelakien mielessä ulkomaisen työntekijän työnantaja, ei näin ollen useinkaan saada ratkaisua työlupa-asiassa tai verotuksessa otetun kannan perusteella.

2.2. Työnantaja ulkomaalainen

Työsuhteen tai yrittäjyyden olemassaololle asetettavat tunnusmerkit vaihtelevat eri maissa. TaEL:n soveltamisen kannalta ulkomaisen työnantajan ja työntekijän välisen työsuhteen olemassaoloa on tarkasteltava ensi sijassa Suomen lainsäädännön perusteella.

Ratkaisut on tehtävä tapaus tapaukselta. Pelkkä ilmoitus ulkomaisesta työnantajasta ei riitä. Vaaditaan myös muuta selvitystä. Kirjallisesta sopimuksesta tai muusta asiakirjasta saatuun tietoon ulkomaisen työnantajan olemassaolosta voidaan yleensä luottaa, elleivät tiedot ole ristiriidassa tosiasioiden kanssa.

Työntekijä voi olla jatkuvassa tai tilapäisessä työsuhteessa ulkomaiseen työnantajaan joko yksityisenä työntekijänä tai orkesterin tai muun useamman esiintyjän muodostaman ryhmän jäsenenä. Esimerkki jatkuvassa työsuhteessa olevista esiintyjistä on vieraillevan oopperan, sinfoniaorkesterin tai teatterin palveluksessa oleva esiintyjäryhmä. Työsuhteet jatkuvat entisellään silloinkin, kun työntekijät tekevät työnantajansa lukuun tilapäisen vierailun toiseen valtioon. Erillistä työsuhdetta suomalaisen osapuoleen ei näissä tapauksissa yleensä synny.

Työnantajana voi olla ulkomainen ohjelmatoimisto, joka markkinoi tiettyä esiintyjää tai esiintyjäryhmää. Jos suomalainen tilaisuuden järjestäjä vain välittää ulkomaisen työnantajan palveluksessa olevia esiintyjiä työskentelemään Suomeen eli toimii vuokratyövoiman tilaajana, hän ei ole velvollinen suorittamaan TaEL-maksuja. Tällöin järjestäjä suorittaa esiintymisestä sopimansa kokonaiskorvauksen ulkomaiselle toimistolle tai muulle osapuolelle, joka puolestaan maksaa erikseen sopimansa palkkiot

Lainopillinen osasto

24.06.1987

kullekin esiintyjälle. Kohdassa 3.3. kerrotaan, milloin ulkomainen työnantaja on näissä tapauksissa velvollinen maksamaan TaEL-maksun.

Jos esiintyjällä ei ole työsuhdetta ulkomaiseen työnantajaan, työnantajana pidetään suomalaista ohjelmatoimistoa tai vastaavaa. Ohjelmatoimisto ei Suomen lainsäädännön mukaan voi näissä tapauksissa toimia työnvälittänä, koska työnvälitys ilman erityislupaa on valtion yksinoikeus.

Lähetetyn työntekijän todistuksen esittäminen on yleensä katsottava riittäväksi selvitykseksi siitä, että työntekijä on työsuhteessa ulkomaiseen työnantajaan. Tämä koskee siis vain niitä maita, joiden kanssa Suomella on sosiaaliturvasopimus.

3. Työskentelyn vakuuttaminen

3.1. Suomalaisen työnantajan palveluksessa olevat

Kun suomalainen työnantaja palkkaa ulkomaisen työntekijän Suomessa työsuhteessa tehtävään työhön, hän on velvollinen maksamaan tästä TaEL-maksun samoin kuin suomalaisesta työntekijästään. TaEL-maksu on siten maksettava ulkomaisesta taiteilijasta, joka Suomessa esiintyessään on työsuhteessa suomalaisen työnantajaan.

Silloin kun työnantaja on suomalainen, sosiaaliturvasopimukset eivät aiheuta muutoksia vakuuttamisvelvollisuuteen.

Suomalaisen työnantajan palveluksessa oleva ulkomalainen saattaa myös tilapäisesti tehdä työtä ulkomailla. Jos työntekijän pysyvä kotipaikka on Suomessa, sovelletaan häneen Suomen työeläkelainsäädäntöä ja sosiaaliturvasopimukset tulevat sovellettaviksi kuten suomalaisiin.

Suomen työeläkelait eivät tule sovellettaviksi silloin, kun suomalainen työnantaja palkkaa ulkomailla asuvan ulkomaalaisen palvelukseensa ulkomailla tehtävään työhön.

3.2. Sosiaaliturvasopimusmaista lähetetyt työntekijät

Jotta kyseessä olisi sosiaaliturvasopimusten tarkoittama lähetetty työntekijä, on tiettyjen ehtojen täyttyttävä. Työntekijän täytyy koko työkomennuksen ajan pysyä työsuhteessa ulkomaiseen työnantajaansa,

Lainopillinen osasto

24.06.1987

jolla on kotipaikka Suomen kanssa sosiaaliturvasopimuksen tehneessä maassa. Työn johdon ja valvontaoikeuden sekä palkanmaksuvelvollisuuden täytyy säilyä ulkomaisella työnantajalla, jonka lukuun työnteko Suomessakin tapahtuu.

Sosiaaliturvasopimusmaasta olevan ulkomaisen työnantajansa palveluksessa Suomessa tilapäisesti työskentelevästä työntekijästä ei makseta TaEL-maksuja, jos työntekijä osoittaa lähettäjämäan vakuutuselimen antamalla todistuksella olevansa ns. lähetetty työntekijä. Lähetetyn työntekijän kansalaisuudella ei ole merkitystä.

Työntekijä pysyy lähettäjämäan eläketurvan piirissä koko Suomessa työskentelyn ajan, jos tämä aika ei ylitä 12 kuukautta (uusimmissa sopimuksissa 24 kuukautta). Ulkomainen työnantaja ei siis tällöin maksa TaEL-maksua Suomessa.

Lähetetyn työntekijän todistuksen voi hankkia joko työntekijä tai työnantaja. Periaatteessa todistus pitäisi olla jo silloin, kun työntekijä ryhtyy työhön. Käytännössä todistus voidaan toimittaa myös jälkikäteen. Jos lähetetyn työntekijän todistus esitetään, siitä on syytä ottaa jäljennös asian todentamista varten.

Eläketurvakeskuksessa säilytetään lähetetyistä työntekijöistä se tieto, joka on sosiaaliturvasopimusmaista sille toimitettu. Oma-aloitteisesti Eläketurvakeskus ei hanki todistuksia.

Ellei lähetetyn työntekijän todistusta esitetä tai sitä ryhdytä pyydettäessä hankkimaan, ulkomaisen työnantajan on maksettava TaEL-maksu Suomessa, kuten pääsääntö edellyttää.

3.3. Työntekijät muista kuin sosiaaliturvasopimusmaista

Kun ulkomaisen työnantajan palveluksessa oleva työntekijä tulee Suomeen työskentelemään, työnantaja on periaatteessa velvollinen maksamaan Suomen lakien mukaiset työeläkemaksut työntekijästä olipa tämä sitten Suomen tai muun valtion kansalainen. Vakuutusvelvollisuutta ei kuitenkaan ole silloin, kun työ on tilapäistä. TaEL koskee vain alle vuoden pituisiksi tarkoitettuja työsuhteita, joten TaEL-tösuhteet täyttävät käytännössä tilapäisen työnteon ehdon.

Lainopillinen osasto

24.06.1987

Eläketurvakeskuksen yleiskirjeen 14/63 mukaan tilapäistyön jääminen Suomen työeläkelakien ulkopuolelle edellyttää sitä, että työnantaja ja työntekijä ovat saman vieraan-valtion kansalaisia.

Muusta kuin sosiaaliturvasopimusmaasta oleva ulkomainen työntekijä, joka Suomessa TaEL-työtä tehdessään on työsuhteessa samaa kansalaisuutta olevaan ulkomaiseen työnantajaansa ja jonka työnteko Suomessa on katsottava tilapäiseksi, ei kuulu TaEL:n piiriin. Jos työnantaja ja työntekijä vastaavassa tapauksessa ovat eri maan kansalaisia, työnantajan on maksettava TaEL-maksu.

Suomessa ulkomaisen työnantajansa lähettämänä työskentelevä Suomen kansalainen kuuluu aina TaEL:n piiriin, ellei häntä ole lähetetty sosiaaliturvasopimusmaasta. Ulkomainen työnantaja on velvollinen maksamaan TaEL-maksun. Käytännössä tämä merkitsee kahdenkertaista vakuuttamisvelvollisuutta, mikä on tavallinen tilanne sellaisista maista tulleiden esiintyjien kohdalla, joiden kotimaan kanssa Suomella ei ole sosiaaliturvasopimusta. Kun henkilö on säilyttänyt Suomen kansalaisuuden, pitkäkään ulkomailta asuminen ei poista työnantajan vakuuttamisvelvollisuutta.

3.4. Kulttuurinvaihtosopimuksiin perustuva esiintyminen

Eri valtioiden välisten kulttuurinvaihtosopimusten piiriin kuuluvassa esiintymisessä lähdettiin alunperin siitä, että lähettäjämää vastaa esiintyjän palkkakustannuksista ja esiintymismää huolehtii järjestelyistä, erilaisista kuluista ja mahdollisista päivärahoista. Nykyisin korvauksia maksetaan joskus myös suoraan esiintyjille, jotta nämä saataisiin maahan.

Järjestelyt vaihtelevat maittain ja tapauksittain siten, että esiintyjät saattavat sopia esiintymistään ja palkkioistaan itse omaan lukuunsa, mutta he saattavat olla myös työsuhteessa johonkin yritykseen tai laitokseen, joka huolehtii esiintymissopimusten syntymisestä.

Toisaalta on maita, joista tulevien taiteilijoiden asioista ja heidän sopimuksistaan huolehtivat viranomaiset. Tällöin kulttuurinvaihtosopimukset saataan laatia hyvinkin yksityiskohtaisesti. Näin erityisesti silloin kun esiintyjät ovat työsuhteessa asianomaiseen valtioon tai valtion elimeen, joka heidät on Suomeen lähettänyt. Menettelyn muodolli-

Lainopillinen osasto

24.06.1987

suuden ja virallisuuden vuoksi eri osapuolten aseman osoittaminen on useimmiten selvää.

Toisaalta valtioiden välisissä kulttuurinvaihtoa koskevissa sopimuksissa ei aina välttämättä mainita mitään yksityiskohtia tai edes yksittäisten esiintyjien nimiä. Tällöin kulttuurinvaihtotilanteen olemassaololla ei yleensä ole merkitystä, ja TaEL:n soveltaminen tapahtuu kuten muutenkin.

Kulttuurinvaihtotilanteiden osalta pätevät yleiset säännöt. Jos esiintymistä koskeva sopimus tehdään jonkin ulkomaalaisen organisaation kanssa ja esiintyjä on tämän palveluksessa, hänen ei yleensä voida katsoa olevan työsuhteessa suomalaiseseen työnantajaan.

Jos taiteilija tekee sopimuksen suoraan suomalaisen osapuolen kanssa, hän on esiintyessään yleensä tähän työsuhteeseen, jolloin myös TaEL-maksut tulevat maksettaviksi.

Jos varsinainen palkanmaksu tapahtuu muualla kuin Suomessa, ei työntekijän yleensä katsota olevan työsuhteeseen suomalaiseseen osapuoleen.

Suomalainen esiintymistilaisuuden järjestäjä saattaa kuitenkin maksaa esiintyjälle ulkomailla olevan työnantajan lukuun vähäisen osan Suomessa tehdystä työstä maksettavasta korvauksesta. Suomalaisen järjestäjän ei ole maksettava näistä palkkioista TaEL-maksuja.

3.5. Eräät ravintolaorkesterit

Eräistä valtioista, kuten Puolasta, ravintolaorkesterit tulevat Suomeen oman maansa valtiollisen ohjelmatoimiston välityksellä. Toimisto neuvottelee sopimuksen suomalaisen osapuolen kanssa, orkesteri voi vain joko hyväksyä tai hylätä tarjouksen. Muusikot maksavat kotimaansa toimistolle osan palkkiossaan. Orkesterin jäsenet eivät kuitenkaan ole työsuhteeseen omassa maassaan olevaan työnvälittäjään. Sitä vastoin he ovat työsuhteeseen suomalaiseseen ohjelmatoimistoon tai vastaavaan, jonka on siis maksettava TaEL-maksut.

4. TaEL-maksujen perusteena olevat ansiot

TaEL:ssa edellytetään, että työnantaja järjestää eläketurvan työntekijälleen, jonka työsuhde täyttää lain soveltamisen ehdot.

Lainopillinen osasto

24.06.1987

Vakuutusmaksujen määräminen edellyttää riittävän yksilöityjä palkkatietoja, koska eläketurva rekisteröidään henkilökohtaisesti. Tämä merkitsee sitä, että työnantajan asiana on selvittää kunkin TaEL-työntekijän henkilötiedot samoin kuin kullekin työntekijälle maksettu TaEL-palkka. Palkasta on erotettava kulukorvaukset ja erät, jotka eivät ole varsinaista palkkaa. Työntekijän esiintymisestä aiheutuvista kustannuksista ja välittäjille menevistä palkkioista ja provisioista ei makseta TaEL-maksua.

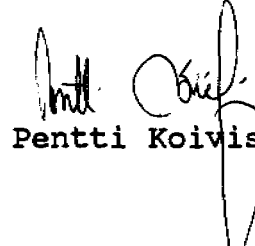
Eläketurvan toimeenpanossa ei voida lähteä sellaisesta periaatteesta, että työntekijän palkka arvioidaisiin, ellei muuta selvitystä esitetä. Arviointi saattaa tulla kysymykseen ainoastaan yksittäistapauksissa selvitetessä jälkikäteen tiettyä laiminlyöntiä.

TaEL-palkkaa selvitetessä voi olla vaikeaa saada tietoa esiintyjäryhmän kullekin jäsenelle tulevasta palkkiosta. On melko yleistä, että tällaiselle ryhmälle maksetaan kokonaiskorvaus, jonka jakautumisesta eri työntekijöille palkkion maksajalla ei tähän saakka aina ole ollut tietoa eikä edes tarvetta yrittää sitä hankkia. Verottajallekin on käytännössä riittänyt tieto kokonaispalkkiosta. TaEL-maksun tilittämiseksi palkkiot on kuitenkin voitava jakaa TaEL:n piiriin kuuluvien esiintyjien kesken. On huomattava, että kokonaiskorvaukseen kuuluvat esimerkiksi teknisten avustajien palkkiot, jotka eivät ole TaEL-työntekijöille maksettuja palkkioita.

TaEL-maksu maksetaan työntekijän bruttoansiosta. Jos työntekijän kanssa on sovittu käteen maksettavasta nettopalkkiosta, on palkkioon ennen TaEL-maksun tilittämistä lisättävä lähdevero (35 %) vastaava summa.

Ulkomaiselle esiintyjälle maksettu korvaus voi olla palkkiota useassa maassa tehdystä työstä. Vain Suomessa tehdystä työstä saadut ansiot ovat TaEL-ansioita.

ELÄKETURVAKESKUS

Matti Uimonen
Pentti Koivistoinen